

БОЖХОНАГА ОИД АЙРИМ МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИ ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Файзулла Умирзокович ҚАРШИБОЕВ

доцент

Давлат божхона қўмитаси

Божхона институти

Тошкент, Ўзбекистон

Шаҳбоз Лутфулло ўғли ЮСУПОВ

магистратура тингловчиси

Давлат божхона қўмитаси Божхона институти

Тошкент, Ўзбекистон

Аннотация

Мақолада божхонага оид маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритиш ва жавобгарлик белгилашда юзага келадиган айрим муаммоли масалалар юзасидан фикр юритилган. Хусусан, божхона чегарасидан декларацияда товар-моддий бойликларини кўрсатмасдан олиб ўтганлик ҳолатида жавобгарликни либераллаштириш борасида таклифлар келтирилган

Таянч сўзлар: божхона органлари, тараққиёт стратегияси, божхонага оид маъмурий ҳуқуқбузарликлар, жавобгарликни либераллаштириш.

ВОПРОСЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕКОТОРЫЕ АДМИНИСТРАТИВНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ В СФЕРЕ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА

Файзулла Умирзокович ҚАРШИБОЕВ

доцент

Таможенный институт Государственного

таможенного комитета

Ташкент, Узбекистан

Шаҳбоз Лутфулло углы ЮСУПОВ

слушатель магистратуры

Таможенный институт Государственного

таможенного комитета

Ташкент, Узбекистан

Аннотация

В статье рассматриваются некоторые проблемные вопросы, возникающие при рассмотрении и назначении ответственности за совершение административного правонарушения в сфере таможенного дела. В частности, внесены предложения по вопросу либерализации ответственности в случае перемещения товаров через таможенную границу без указания товаров в декларации.

Ключевые слова: таможенные органы, стратегия развития, административные правонарушения в сфере таможенного дела, либерализация ответственности.

Давлатнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш борасида божхона органларининг роли ва аҳамияти жуда муҳим ҳисобланади. Чунки божхона органлари ички бозорга ноқонуний товарлар олиб кирилишига қарши курашиб, божхона соҳасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтириш орқали уларни қонунларни ҳурмат қилиш руҳида тарбиялаш каби вазифаларни амалга оширади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномасида «Қонунчиликни янгилашдан мақсад – фақат қонун қабул қилиш эмас, аксинча, янги қонунлар эртага одамларга қандай амалий наф бериши, уларнинг ҳаётини қандай енгиллаштириши ҳақида бош қотиришдан иборат бўлмоғи лозим» [4] лигини таъкидлаган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги 2022 йил 28 январь ПФ-60-сон Фармони қабул қилинди. Ушбу Фармон билан мамлакатимизда адолат ва қонун устуворлиги тамойилларини тараққиётнинг энг асосий ва зарур шартига айлантириш белгилаб берилди.

Хусусан, Тараққиёт стратегиясининг 14-мақсадида — қонун устуворлиги ва конституциявий қонунийликни таъминлаш ҳамда инсон қадрини ушбу жараённинг бош мезони сифатида белгилаш назарда тутилган. Мазкур мақсадга эришиш юзасидан тегишли вазифалар белгилаб олинган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона хизмати органлари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 2018 йил 12 апрель ПФ-5414-сон, «Божхона маъмуриятчилигини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 2022 йил 27 апрель ПФ-122-сон фармонлари асосида божхона органларида қонун устуворлигини таъминлаш юзасидан бир қанча вазифалар белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси божхона органлари олдида қўйилган устувор вазифалар сирасига фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний

манфаатларини ҳимоя қилиш, божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш, қонун ҳужжатлари бузилишларининг олдини олиш, уларни аниқлаш ва уларга чек қўйиш, иқтисодий хавфсизликни таъминлаш ҳамда божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритишни такомиллаштириш, бу борада хориж тажрибасини ўрганиб, ижобий жиҳатларини қонунчилигимизга татбиқ этиш киради.

Ўзбекистон Республикасининг «Давлат божхона хизмати тўғрисида»ги 2018 йил 18 октябрь қонунининг 3-моддасига биноан божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш, қонун ҳужжатлари бузилишларининг олдини олиш, уларни аниқлаш ва уларга чек қўйиш, фуқароларнинг божхона соҳасидаги ҳуқуқий маданиятини юксалтириш каби вазифалар юклатилган [1].

Божхона соҳасида маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишлар процессуал жиҳатдан ўз вақтида тўғри расмийлаштирилиши лозим, чунки божхона соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар бошқарув тартибига ва иқтисодий йўналишда содир этилиб, давлат манфаатларига зарар етказади. Шу боис, божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритишни доимий равишда такомиллаштириб бориш зарур.

Божхона органлари томонидан республикамиз ҳудудида содир этилаётган ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, олдини олиш юзасидан салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, жорий йилнинг 9 ойи давомида жами 12 829 та ҳуқуқбузарлик аниқланиб, улар бўйича 681,9 млрд сўмлик товарлар ушлаб қолинган. Ушбу ҳолатлар бўйича 723 та жиноят ишлари қўзғатилиб, 10 684 та маъмурий материаллар юритилган.

Мазкур ҳуқуқбузарликлар божхона чегарасини кесиб ўтиш, божхона расмийлаштируви ҳамда божхона тўловларини ундириш билан боғлиқ жараёнларда келиб чиқади ва содир этиш характериға кўра, қуйидагича таснифланади:

1. Товар ва транспорт воситаларини божхона чегарасидан олиб ўтиш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар.

2. Божхона назорати, режими ва расмийлаштируви билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар.

3. Божхона тўловларини ундириш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар.

Товарлар ва транспорт воситаларини божхона чегарасидан ўтказилиши билан боғлиқ маъмурий ҳуқуқбузарликлар – бу Божхона кодексида ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган товарлар ва транспорт воситаларини божхона чегарасидан ўтказилиши билан боғлиқ тартиб ва қоидаларга айбли ғайриҳуқуқий риоя этмасликдир.

Божхона соҳасидаги ҳуқуқбузарликларнинг иккинчи гуруҳи божхона назорати, режимлари ва расмийлаштируви билан боғлиқ маъмурий ҳуқуқбузарликлар бўлиб, бунда қилмиш Божхона кодекси ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган божхона назорати ва расмийлаштируви билан боғлиқ тартиб ва қоидаларга айбли ғайриҳуқуқий риоя этмасликда ифодаланади.

Божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликнинг учинчи гуруҳи божхона тўловлари билан боғлиқ маъмурий ҳуқуқбузарликлар бўлиб, бу — Божхона кодекси ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган божхона тўловлари билан боғлиқ тартиб ва қоидаларга айбли ғайриҳуқуқий риоя этмасликдир.

Божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликлар учун жарима ва мусодара қилиш жазо чоралари белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси [2]нинг 245-моддасига мувофиқ, 227⁴ , 227⁸ , 227⁹ -моддаларида, 227¹³ -моддасининг биринчи ва иккинчи қисмларида, 227¹⁴ , 227¹⁵ -моддаларида, 227¹⁶ -моддасининг иккинчи–бешинчи қисмларида, 227¹⁷ , 227¹⁸ , 227¹⁹ , 227²⁰ , 227²¹ -моддаларида, 227²² -моддасининг биринчи қисмида, 227²³ , 227²⁴ , 227²⁵ , 227²⁶ -моддаларида назарда тутилган, шунингдек 90¹ , 171¹ , 184² , 185¹ , 189, 189¹ -моддаларида назарда тутилган

божхона қонунчилиги бузилиши билан боғлиқ ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни жинойт ишлари бўйича судлар кўриб чиқади ва белгиланган санкция доирасида жарима ва мусодара тариқасидаги маъмурий жазо чораларини қўллайди.

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 24-моддасига мувофиқ маъмурий ҳуқуқбузарликни содир этиш қуроли ҳисобланган ёки бевосита шундай нарса бўлган ашёни мусодара қилиш жазоси ҳам асосий, ҳам қўшимча жазо сифатида қўлланилиши мумкин. Шу ўринда бир жиҳатга эътибор қаратиш лозим. Маъмурий жазонинг мақсади инсон ва жамият фаровонлиги йўлида фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, мулкни, давлат ва жамоат тартибини муҳофаза қилишни ўз ичига олади [2].

Божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, улар бўйича иш юритиш ва квалификациялашда бир қатор муаммолар юзага келмоқда.

Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг божхона чегараси орқали олиб ўтилаётган товарларни декларацияламаслик ёки нотўғри декларациялаш билан боғлиқ юритилган ҳуқуқбузарлик ҳолатлари таҳлил қилинганда, мазкур ҳуқуқбузарлик учун жавобгарлик масалалари Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 227²²-моддасида белгиланган бўлиб, ушбу ҳуқуқбузарликнинг содир этилишига асосан фуқароларнинг қонун ҳужжатларидан хабардор эмаслиги, эътиборсизлиги, ҳуқуқбузарлик профилактикаси тадбирларининг етарли даражада ташкил этилмаганлиги сабаб бўлмоқда.

Ушбу ҳолатда чегара ўтказиш пунктидан биринчи маротаба ҳаракатланаётган фуқаролар божхона тартиб-таомиллари тўғрисида етарли маълумотга эга бўлмаганлиги сабабли, ҳуқуқбузарлик ҳолати юзага келади. Бунинг натижасида ва бу йўловчига тегишли товар-моддий бойликларини ҳуқуқбузарлик ашёси сифатида олиниб, келгусида суд қарори асосида мусодара қилинишига олиб келади.

Хусусан, Кодекс 227²²-моддасининг 1-қисми бўйича санкцияда «товарларни мусодара қилиб, фуқароларга энг кам иш ҳақининг беш бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга эса — етти бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солиш» билан боғлиқ маъмурий жазо чораси назарда тутилган.

2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг 1-устувор йўналиши “инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш» деб номланганлигини инобатга олган ҳолда, ушбу нормани давлатимиз раҳбари томонидан олиб борилаётган ислохотлар талабига кўра қайта кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ”лиги белгиланган.

Бунда фикримизча, мазкур ҳуқуқбузарлик ҳолатини биринчи мартаба содир этган фуқароларни жавобгарликка тортишда жарима жазоси билан қифояланиш, унинг товарларига нисбатан мусодара жазосини қўлламаслик, такроран ушбу ҳуқуқбузарлик содир этилганда, ҳуқуқбузарлик ашёси ҳисобланган товарларни мусодара қилиб, ҳуқуқбузарлик содир этган шахсга нисбатан жарима жазосини қўллаш юзасида амалдаги нормаларга ўзгартириш киритиш лозим.

Юқоридагиларни инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 227²²-моддасини қуйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилади.

Ўзбекистон Республикасининг божхона чегараси орқали олиб ўтилаётган товарларни декларацияламаслик ёки нотўғри декларациялаш, яъни товарлар, уларнинг божхона режими ва бошқалар ҳақида божхона мақсадлари учун зарур бўлган белгиланган ёзма, оғзаки ёки бошқа шаклдаги маълумотларни бермаслик ёхуд нотўғри маълумотлар бериш, ушбу Кодекснинг 227⁷, 227¹⁰, 227¹⁹, 227²⁰, 227²¹ моддаларида ва 227²⁵-моддасининг биринчи қисмида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно, —

фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг етти бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга эса — ўн бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Ушбу ҳуқуқбузарлик бир йил давомида такроран содир этилганда, бундан жиноят таркиби вужудга келиши мустасно, —

товарлари мусодара қилиниб, фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг етти бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга эса — ўн бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Нотўғри маълумотларни кўрсатиш, бу маълумотлар Ўзбекистон Республикасининг божхона чегараси орқали товарларни олиб ўтиш, уларни талаб этилаётган божхона режимига жойлаштириш, божхона тўловлари миқдори тўғрисида божхона органи томонидан қарор қабул қилинишига таъсир этмаган бўлса, — фуқароларга базавий ҳисоблаш миқдорининг уч бараваридан етти бараваригача, мансабдор шахсларга эса — беш бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Бунда, ҳуқуқбузарлик учун жавобгарлик масаласи таъминланади (*жарима тайинлаш орқали*), шунингдек, товар-моддий бойликлари (*меъёрдан ортиқ бўлган*) юзасидан божхона расмийлаштирувининг умумий тартиби қўлланилади. Масалан, халқаро аэропортларда жойлашган чегара божхона постлари орқали йўловчилар томонидан меъерий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган товар-моддий бойликларини божхона тўловларисиз олиб кириш меъеридан ортиқ бўлган, яъни жами 3000 АҚШ доллари қийматидаги товарлар белгиланган тартибда йўловчи божхона декларациясида кўрсатилмаган ҳолда биринчи маротаба олиб ўтилганда, йўловчига нисбатан Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 227²²-моддаси 1-қисми билан (*таклиф этилаётган таҳрирга асосан*) маъмурий иш ҳужжатлари расмийлаштириш ҳамда меъеридан ортиқ 1000 АҚШ доллари қийматидаги товарлари учун (*халқаро*

аэропортларда товарларни божхона тўловларисиз олиб кириш меъёри 2000 АҚШ доллари) божхона расмийлаштирувининг умумий тартиби, яъни белгиланган тартибда божхона тўловлари ундириш назарда тутилмоқда.

Юқорида келтирилган таклифлар орқали миллий қонунчилик тизимига янги меъёрлар киритилиб, божхона органларининг самарадорлиги ва шаффофлиги таъминланиши билан бирга фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш мақсади кўзда тутилади.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қонун ҳужжатларини мунтазам такомиллаштириб бориш Республикамизда «Инсон қадри учун» тамойили асосида амалга оширилаётган ислохотларнинг самарадорлигини таъминлашда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Давлат божхона хизмати тўғрисида: Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 18 октябрь ЎРҚ-502 Қонуни. WWW.Lex.uz
2. Маъмурий жавобгарлик тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси 1994 йил 22 сентябрь Кодекси. WWW.Lex.uz
3. 2022–2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январь ПФ-60-сон Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга 2020 йил 24 январь Мурожаатномаси. WWW.Lex.uz
5. Қаршибоев Ф. Маъмурий жавобгарлик: ўқув қўлланма. – Тошкент: Lesson-press, 2019. – 161 б.